

ХІМІЧНИЙ МЕТОД ЗАХИСТУ:

правові проблеми застосування у практиці карантину рослин

З юридичної точки зору карантин рослин є комплексним інститутом і має міжгалузевий характер впливу. Особливість правового інституту карантину рослин полягає у поширенні його норм на сферу економіки, зокрема — сферу господарської діяльності, де можуть виникнути природні та технологічні інциденти з небезпечними наслідками для навколишнього природного середовища, здоров'я та життя людей [1].

Проблема еколого-правового регулювання карантину рослин в галузі охорони навколишнього середовища і екологічної безпеки України виникла не в останні часи, але потребує невідкладного вирішення. Тільки через правові форми та методи реалізації заходів з ліквідації та локалізації вогнищ карантинних шкідливих організмів можливо досягти ефективної охорони рослинних ресурсів за мінімального забруднення пестицидами.

Відповідно до Статті 6 діючого Закону України «Про карантин рослин» від 19 січня 2006 року (№ 3369-IV) одним з основних завдань Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України є виявлення, локалізація і ліквідація регульованих шкідливих організмів, тобто шкідників, збудників хвороб та бур'янів [2].

Локалізація та ліквідація вогнищ карантинних організмів передбачають широкий спектр заходів (агротехнічний, фізико-механічний, біофізичний, біологічний тощо). Але хімічному методу знищення вогнищ поширення шкідливих організмів належить домінуюча роль, як найбільш ефективному.

Хімічний метод передбачає використання пестицидів (препаратів хімічного синтезу), що викликають загибель шкідливих організмів. Їх можна використовувати на усіх сільськогосподарських культурах та угіддях, обробляти склади готової продукції, теплиці, елеватори, різноманітні споруди, знезаражувати фураж. Висока ефективність застосування пестицидів дає змогу найбільш надійно захистити рослинні ресурси та відмовитися від трудо-

Л.Г. ТИТОВА,
кандидат біологічних наук,
Ю.Е. КЛЕЧКОВСЬКИЙ,
доктор сільськогосподарських наук
Дослідна станція карантину винограду
і плодкових культур Інституту захисту
рослин НААН України

містких способів знищення шкідливих організмів. Інтенсивний ріст виробництва сільськогосподарської продукції та необхідність її збереження зумовлюють постійну потребу розробки нових препаратів. Поповнення асортименту пестицидів потребує досконального вивчення регламентів їх застосування проти шкідників, бур'янів та збудників хвороб з визначенням культур, на яких їх застосовують.

Працюючи із засобами захисту, слід суворо дотримуватись регламентів, визначених у «Переліку пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні». До «Переліку...» включають пестициди й агрохімікати, що пройшли державні випробування та реєстрацію, за умов їх високої біологічної ефективності та мінімального шкідливого впливу на навколишнє середовище. Терміном «регламенти застосування», відповідно до Статті 1 Закону України «Про пестициди та агрохімікати», визначається «сукупність вимог щодо застосування пестицидів і агрохімікатів», вказана у «Переліку...» для кожного пестициду: норми витрати, кратність обробок, об'єкт (шкідливий організм), культури, які обробляють. Відповідно до статті 20 Закону України «Про пестициди та агрохімікати» фізичні та юридичні особи, які порушили регламенти їх застосування, несуть відповідальність згідно з чинним законодавством [3].

Державні випробування засобів захисту рослин вітчизняного та іноземного виробництва здійснюють відповідно до плану державних випробувань науково-дослідні установи, які мають на це право [4].

Діючий «Перелік регульованих

шкідливих організмів», що мають карантинне значення в Україні від 04.08.2010, включає 91 вид шкідників, 59 збудників хвороб, 8 видів нематод та 17 видів бур'янів, що відсутні в Україні. До Списку обмежено поширених карантинних організмів входять 7 видів комах, 7 видів збудників хвороб, 9 видів бур'янів. Також є Список регульованих некарантинних шкідливих організмів, розповсюдження яких неприпустиме [5]. **Однак, за реєстрації чи переєстрації пестицидів практично жоден з регульованих шкідливих організмів не враховувався як об'єкт, проти якого буде застосовуватись препарат.**

Дослідна станція карантину винограду і плодкових культур ІЗР НААН входить до мережі науководослідних організацій, які проводять державні випробування пестицидів. Одним з напрямів досліджень науковців є розробка заходів з локалізації та ліквідації вогнищ карантинних шкідників, хвороб рослин і бур'янів, та випробування нових інсектицидів, фунгіцидів, гербіцидів, протруйників, фумігантів. Для роботи використовуються препарати, внесені до Державного реєстру пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні. Експериментальні дослідження з визначення оптимальних норм витрат, строків та кратності обробок, тобто регламентів застосування, провадяться відносно кожного об'єкта, тобто карантинного організму, з урахуванням особливостей його розвитку. За результатами досліджень публікуються рекомендації з використання пестицидів для контролю чисельності карантинних видів шкідників, хвороб рослин та бур'янів. Але ці рекомендації не мають юридичного статусу, оскільки ці випробування пестицидів не включені в план випробувань Міністерства охорони навколишнього природного середовища України й не можуть бути включені до «Переліку пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні».

Таким чином рекомендації, що є підсумком спільної праці науковців щодо застосування нових високо-

ефективних пестицидів для знищення карантинних організмів та локалізації вогнищ, не тільки не мають юридичного обґрунтування, але й суперечать чинному законодавству.

Вихід з цієї ситуації, на наш погляд, полягає у наступному:

▣ Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України повинна надавати замовлення в Міністерство екології та природних ресурсів України щодо проведення державних випробувань пестицидів проти карантинних шкідників, хвороб і бур'янів, ґрунтуючись діючими «Переліком регульованих шкідливих організмів» та «Державним реєстром пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні».

▣ При оформленні заявок, що подають іноземні фірми та вітчизняні суб'єкти господарювання на випробування та державну реєстрацію та перереєстрацію пестицидів, список

заявлених шкідників і хвороб рослин, а також бур'янів, проти яких призначені препарати, необхідно доповнювати видами з «Переліку регульованих шкідливих організмів».

▣ Державні випробування пестицидів проти карантинних шкідливих організмів покласти на Дослідну станцію карантину винограду і плодівих культур ІЗР НААН, яка включена до переліку науково-дослідних установ та організацій, що виконують державні випробування препаратів.

▣ При виданні «Переліків пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні» вказувати види карантинних шкідливих організмів, проти яких рекомендовані відповідні пестициди.

▣ Розробити та довести до широкого використання в практиці служб карантину рослин «Протоколи проведення хімічних обробок проти

об'єктів карантинного значення», які базуються на результатах випробувань пестицидів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Курцова В.В. Еколого-правове регулювання карантину рослин: проблеми теорії та практики правозастосування / Курцова В.В. — Київ: Експрес-Поліграф, 2010. — 324.
2. Закон України «О карантине растений» / Режим доступу : http://golovderzhkarantyn.gov.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=61&Itemid=1.
3. Закон України «Про пестициди і агрохімікати» / Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/content/article/213>.
4. Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України № 287 «Про затвердження Переліку науково-дослідних установ та організацій, які проводять державні випробування препаратів» від 05.06.2008 / Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/content/article/213>.
5. Перелік регульованих шкідливих організмів / Режим доступу : http://golovderzhkarantyn.gov.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=59&Itemid=1.

Увага — шкідлива черепашка!

Шкідлива черепашка залишатиметься одним із найнебезпечніших шкідників зернових колосових культур, особливо озимої пшениці. Загроза посівам, особливо щодо збереження якості зерна, зумовлена масовим спалахом розмноження шкідника, що розпочалося під впливом підвищеного температурного режиму з середини минулого десятиріччя, з незначним його послабленням у 2010—2011 рр., і вкрай сприятливими для подальшого зростання чисельності клопів кліматичними умовами нинішньої весни.

За задовільної перезимівлі клопів (загибель 10—25, максимальна — 46, місцями — до 78%), задовільного фізіологічного стану (маса самиць 110—129 мг, самців 100—124 мг) та внаслідок різкого підвищення температури (наприкінці квітня — початку травня) їх міграція з місць зимівлі на посіви відбулась в більш стислі строки порівняно з 2011 р. На відміну від минулого року, заселення посівів шкідником збіглося з найбільш сприятливим станом посівів (завершення кушення — початок виходу рослин у трубку), що сприятиме їх повноцінному живленню, накопиченню достатньої кількості яйцевих клітин та інтенсивному розмноженню личинок.

Д.М. ФЕЦИН,

кандидат сільськогосподарських наук

О.М. ОРЛОВА,

начальник відділу прогнозування та фітосандіагностики Головдержзахисту

За даними спостережень спеціалістів прогнозування та діагностики заселення посівів клопами завершилось на початку 1-ї декади травня, що значно раніше ніж минулого року. Їх чисельність у південних та південно-східних регіонах становить — 0,5—2, в осередках розмноження та в крайових смугах — 2—4 екз./м². Перші яйцекладки виявлені 26 квітня в Мелітопольському районі Запорізької області майже на місяць раніше ніж минулого року. Повсюди відмічається прискорене та інтенсивне відкладання яєць клопами. Відродження та заселення посівів личинками передбачається на 5—10 днів раніше минулорічного. Перших поодиноких личинок виявлено наприкінці 1-ї декади травня. Масове заселення ними посівів відбудеться в південних, південно-східних і центральних регіонах у 3-й декаді травня, у більш північних областях — 1-й декаді червня.

Ефективність хімічного захисту проти личинок черепашки, крім дотримання вимог технології, значною мірою залежатиме від строків його проведення відповідно до динаміки відродження та заселення посівів личинками, їх віку та фенології розвитку посівів. Багаторічні дані свідчать, що найбільш висока захисна спроможність рекомендованих для захисту інсектицидів досягається за умов, коли популяції личинок перебувають в стадії 1—2-го і частково (до 20%) — 3-го віку. Посіви озимої пшениці за вказаної структури популяції клопів перебуватимуть в південних, південно-східних, центральних регіонах переважно в середині періоду формування зерна озимої пшениці, в більш північних — у фазі завершення формування — початку молочної стиглості. Фенологічні показники озимої пшениці слугуватимуть орієнтирами щодо визначення строків виконання хімічного захисту.

Збереження технологічних і посівних якостей зерна передбачає здійснення захисних заходів за наявності 2-х і більше личинок на 1 м² у посівах твердих і цінних пшениць, 8—10 — на насінневому ячмені, 10—25 личинок — на товарних посівах, 4—6 — на решті посівів.